

Zpráva z návštěvy

Zařízení pro zajištění cizinců v Bělé-Jezové

Dne 5. dubna 2011 bylo navštíveno Zařízení pro zajištění cizinců v Bělé-Jezové (dále jen ZZC Bělá-Jezová). Účel této návštěvy byl, oproti minulosti, úžeji tematizován, a to v kontextu dřívějších jednání a výstupů veřejného ochránce práv se všemi organizačními složkami působícími v zařízení pro zajištění cizinců. Návštěva byla zaměřena na bezpečnostní prohlídky podle ustanovení § 137 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o pobytu cizinců), na umístování cizinců do přísného režimu (ustanovení § 135 zákona o pobytu cizinců), a dále na způsob a podmínky provádění eskort cizinců.

Návštěva byla provedena neohlášeně, provedli ji pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv Mgr. M. J., JUDr. P. P. a Mgr. O. V. (dále jen pracovníci Kanceláře), kterým byla poskytnuta veškerá požadovaná součinnost.

I. Bezpečnostní prohlídky

Předchozí návštěvy cizineckých zařízení přinesly výpovědi několika cizinců (a to nejen v ZZC Bělá-Jezová, ale i v ZZC Poštorná) vedoucí k domněnce, že prohlídky byly v některých případech vykonávány přinejmenším neetickým způsobem.¹ Podobná zjištění byla zveřejněna i ve zprávě neziskové organizace zabývající se cizineckou problematikou.² Služba cizinecké policie (dále jen SCP), stejně tak Správa uprchlických zařízení (dále jen SUZ), popsanou praxi vždy, v případě SCP dokonce velmi razantně, odmítala.

a) vyjádření cizinců

Kancelář veřejného ochránce práv získala nově výpovědi několika cizinců, které se vztahovaly k bezpečnostní prohlídce vykonané dne 27. ledna 2011, jíž byli účastní.³ Pro přesnost uvádím přesné citace výpovědí:

- *„Z našeho pokoje jsme museli svléknout pouze ponožky, ale cizinci z druhé půlky chodby se museli svléknout, ty jsem ale neviděl – nemohli jsme se dívat.“*

¹ Obyvatelé prohlíženého pokoje čekali na chodbě (některé výpovědi poukazovaly na to, že pouze ve spodním prádle), během prohlídek jim byly věci vyházeny na podlahu pokoje.

² „Několik mužů v průběhu sledovaného období i v dotazníku uvedlo shodně, že do zařízení zvenku přijedou muži v kuklách a se psy. Naženou muže do místnosti a nechají je stát se zdviženýma rukama a prohlédávají pokoje. Několik cizinců si stěžovalo na způsob „prohledání“ věcí s tím, že věci jsou policisty vyházeny bez jakékoliv obezřetnosti (rozbity brýle kupř.), vyhazovány jsou údajně léky a znehodnoceno jídlo (rozkrájení salámu). K osobní prohlídce cizinci popisovali, že se museli svléci do spodního prádla a byli „ohmatáni“. Organizace nebyla pochopitelně svědkem těchto zrazení, ale z výpovědí cizinců (opakovaně, nezávisle na sobě) je patrné, že k nim skutečně dochází. A jejich provedení popisované cizinci jde zcela zjevně nad rámec zákona.“ (viz Analýza právního postavení zajištěných cizinců, OPU, Praha 2010, str. 9).

³ Někteří měli zkušenost i s dalšími bezpečnostními prohlídkami. V době návštěvy se v ZZC Bělá-Jezová nacházel pouze jeden cizinec ukrajinské státní příslušnosti, který byl bezpečnostní prohlídce přítomen, další vypovídající byl umístěn v ZZC Poštorná, jiný se legálně nacházel na území ČR.

- „...čekali jsme hromadně v místnosti, kam jsme byli za použití fyzického kontaktu dovedeni... nemyslím si, že bylo nutné používat fyzické násilí – policisté nám násilně dávali ruce za záda, strkali do nás, přitom všichni byli ochotni poslechnout jejich pokyny“
- „...šel jsem do slipů.“ (cizinec tuto větu pronesl, aniž by tuto skutečnost vnímal jakkoli negativně, on sám si na prohlídku v žádném směru nestěžoval)
- „Když jsme se vrátili (do pokoje), tak byly všechny věci vyházené na hromadě, postele i matrace přeházené, odpadky z koše vyházeli na hromadu s věcmi, věci z tub a krabic (šampony, léky) vylili a vymáčkali na podlahu, přelámali cigarety, zničili potraviny.“
- „Všechny věci se musely vyprat, já osobně jsem u sebe žádné potraviny neměl, ale kdo měl, těm je zničili. Nic nepovoleného jsem u sebe neměl.“
- „Celý průběh zásahu mi připadal přehnaný, jako vojenské cvičení... vše mohlo přitom proběhnout v klidu. Nedošlo k žádnému násilnému konfliktu, ale policisté používali chvaty – dávali nám ruce za záda, táhli nás do společenské místnosti, strkali do nás, nemohli jsme se dívat okolo sebe, ani na jednotlivé policisty. Ve chvíli, kdy nám prováděli osobní prohlídku a zajišťovali nás, tak byli maskovaní, měli i sundaná identifikační čísla z uniforem, nandali si je, až když byli venku z budovy, kdy už jsme je nemohli rozpoznat.“
- „Ke slovní potyčce došlo pouze v konkrétním případě jiného zajištěného muže, který se ohradil proti způsobu provádění prohlídky, odpověděli mu, že tohle je ještě kulturní zásah, že je v Evropě, kde s námi jednájí jako v rukavičkách, a až se vrátí na Ukrajinu, kde teprve uvidí, jak se chovají policisté.“
- „Policisté taky zničili zařízení ZZC – například radiátor byl po jejich zásahu rozebraný a byly poničené plechy, všechno, co bylo ze železa (mřížky u ventilace v koupelně) odnesli.“
- „Nikdo (z cizinců) nebyl agresivní, někteří byli vyděšeni.“
- „(Zásah) mi připadal bezdůvodně agresivní a ponižující.“
- „Osobní prohlídka probíhala hromadně na chodbě. Všichni jsme se museli svléci do spodního prádla. Přítomni byli jen policisté a pracovníci DORA security (pouze muži). Jeden policista natáčel celou prohlídku na kameru. Na konci prohlídky jsme si museli sundat spodní prádlo a udělat dřep.“
- „Veškeré věci z pokoje byly vyházeny na zem. Policisté po všem šlapali. Na stůl vysypali sůl, cukr a kávu. Toto následně smíchali dohromady. Nic nepovoleného u mě nalezeno nebylo. Cítil jsem se ponížně.“
- „Po skončení osobní prohlídky každému zkroutili ruku za záda a odvedli ho do společné místnosti.“
- „Slovně agresivní byli policisté pouze na Vietnamce. Jednomu Vietnamci, který řekl, že nerozumí česky, praštili tělem o zed'. Vietnamce označovali slovy šikmooký svině, rákosníci a rejžožrouti. Svléčení jsme byli všichni dohromady na chodbě.“
- „Zažil jsem již jeden obdobný zásah v Bělé,⁴ který byl ještě horší (bylo použito i větší fyzické násilí).“

b) zjištění týkající se zasahujících policistů a jejich vyjádření k bezpečnostním prohlídkám

⁴ Cizinec se v době návštěvy nacházel již v ZZC Poštorná, kam byl ze ZZC Bělá-Jezová přemístěn.

Během návštěvy bylo zjištěno, že prohlídky provádí útvar speciální pořádkové policie Krajského ředitelství PČR v Praze⁵ na základě žádosti SUZ v ZZC. Rozsah a frekvence prohlídek nemá jednotný ráz, vždy záleží na požadavku SUZ. Z uvedeného útvaru bylo získáno vyjádření a audiovizuální záznam z prohlídky vykonané v ZZC Bělá-Jezová dne 27. ledna 2011.

Z vyjádření (ze dne 16. května 2011) plyne, že pokyny byly cizincům předávány verbálně, jejich splnění nevyžadovalo použití donucovacích prostředků a během akce nedošlo ke zranění kontrolovaných osob, ani policistů.

Z audiovizuálního záznamu⁶ lze vypožorovat:

- žádný cizinec nebyl natočen zcela bez oblečení, či pouze ve spodním prádle (pouze záznam M2U08317 zobrazuje cizince-muže stojícího na chodbě čelem ke zdi s rukama opřenými o zeď, oblečeného pouze do riflových kalhot, bez jakéhokoli svršku přes horní polovinu těla; záběr M2U08319 zobrazuje cizince-muže na chodbě ve stejné pozici bez bot, pouze v ponožkách, druhý cizinec stojící na opačné straně chodby však boty má; na záběru M2U08335 je vidět cizince-muže, jak si zapíná vrchní knoflíky košile s krátkým rukávem).
- cizinci-muži na chodbách vždy stojí čelem ke zdi, někdy s rukama opřenými o zeď po celou dobu natáčení, či pouze během osobní prohlídky. Naproti tomu cizinky stojí na chodbách u zdi čelem k policistům.
- na žádném ze záznamů nelze pozorovat použití nepřiměřené síly ze strany policistů. V jednom případě je ze záznamu znatelný hlučný výkřik policisty jdoucí z chodby („klid tady bude“).
- na žádném záznamu není patrný jakýkoli odpor či neposlechnutí pokynů ze strany cizinců. V některých případech bylo možné vidět zmatené, nejisté či poněkud vystrašené cizince.
- u žen je patrný citlivější přístup policistů, pokyny nejsou tak hlasité a neúprosné, ze strany policistů nebyl spatřen jediný případ tykání (naproti tomu u cizinců-mužů ve dvou případech).
- u všech natočených policistů, u nichž to záběr umožňuje, je na oblečení viditelné identifikační číslo.
- ve dvou případech jsou na záznamu vidět rozházené věci na pokoji cizinců (záběr M2U08317 ukazuje obrácené matrace na lůžku, záběr M2U09874 zobrazuje rozházené věci na nočním stolku a dvě zpřeházená lůžka - matrace, povlečení, peřina).

⁵ Jedná se o specifický policejní útvar čítající několik stovek policistů, disponující speciálním vybavením a taktikou zásahů. Každou prohlídku v ZZC, jíž se zúčastní jen několik desítek policistů, tak provádí pokaždé jiní policisté (mnohdy i v jiných počtech). Poslední prohlídka před návštěvou veřejného ochránce práv (prohlídka ze dne 27. ledna 2011) se zúčastnilo 44 policistů – tento počet udává vyjádření pražské policie Kanceláři VOP ze dne 16. května 2011, naproti tomu sdělení pražských policistů ZZC Bělá-Jezová ze dne 27. ledna 2011 udává počet 40 policistů, a dále kynologa a služebního psa z ICP Praha-Ruzyně.

⁶ Záznam, který se skládá z krátkých, většinou půlminutových a mnohdy na sebe nenavazujících záběrů, ukázal, že policisté byli oblečeni do černých uniforem se speciálně vybavenými vestami, s přílbami a textilními maskami přes obličej, které odhalují pouze oči a část nosu, a ochrannými brýlemi (někteří policisté měli přílby s odklápěcími ochrannými štíty). Mnoho prostřihů zabírá uklizené pokoje (zřejmě ještě před prohlídkou), jdoucí policisty po chodbách či před budovou, pouze 3 záběry ukazují osobní prohlídky cizinců (ve všech případech mužů), a na podobném počtu záběrů jsou k vidění prohlídky pokojů (policisté otvírající a prohlížející skříň, matraci či tašku s věcmi). Na více záběrech lze pozorovat prohlídku toalet, koupelen či záběry společenských místností (uklizených).

c) zjištění týkající se policistů SCP v ZZC a pracovníků SUZ v ZZC a jejich role během bezpečnostních prohlídek

Zapojení policistů SCP v ZZC do bezpečnostní prohlídky probíhá ve dvou směrech. Vedoucí SCP v ZZC přeposílá žádost o bezpečnostní prohlídku ředitelství SCP, a dále provádí odbornou instruktáž zasahujících policistů o účelu, způsobu a zaměření celé akce, včetně výčtu všech předmětů, které cizinci nesmí mít u sebe nebo na pokojích. Tato instruktáž probíhá před příjezdem zasahujících policistů na místo. Vedoucí SCP v ZZC a další policista tohoto útvaru byli rovněž zásahu přítomni. Akce byla ze strany vedoucího SCP v ZZC hodnocena jako úspěšná (byly zajištěny desítky „zakázaných“ předmětů⁷).

Prohlídce je podle výše uvedeného audiozáznamu přítomen ubytovatel, někteří sloužící členové soukromé bezpečnostní služby a vedoucí SUZ v ZZC; ti však nemohou být přítomni v každé prohlížené místnosti. Vedoucí SUZ si po skončení bezpečnostní prohlídky pořídil fotodokumentaci některých pokojů. Z fotografií je patrné:

- na pokoji označeném číslicemi 220 zpřeházená postel, na níž je vysypáno i oblečení, poházené papíry po zemi a rozsypaný bílý prášek po bližším neurčitým kusu oblečení pohozeném na zemi,
- na pokoji označeném číslicemi 210 nepořádek na zemi – rozházené kusy oblečení, povlečení, papíry, obaly od jídla, bližším neidentifikovatelné kusy připomínající jídlo,
- na pokoji označeném číslicemi 230 velký nepořádek na zemi – to stejné co v pokoji č. 210 s tím rozdílem, že hromada nepořádku je větší a lze rozeznat i jednotlivé kusy jídla (slupky od ovoce), nebo krabičku cigaret,
- v dalším pokoji (zřejmě stejné číslo, jen jiná místnost) opět velký nepořádek, vše na hromadách po zemi, matrace zcela mimo lůžka, na zemi rozsypaná bílá sypká hmota,
- na pokoji označeném číslicemi 240 zpřeházené matrace mimo lůžko, pod nimi hromada z lůžkovin a oblečení, vysypaný odpadkový koš v rohu místnosti, všechny odpadky na podlaze,
- na pokoji označeném číslicemi 250 hromada papírů, hracích karet, balíčku tabáku, sprchového mýdla atd. rozházených na zemi před skříní, matrace opět pohozené mimo lůžka, železná kostra lůžek mimo původní polohu, jedna dokonce převrácená na stranu, na stole rovněž nepořádek (kniha, časopisy, krabice s pracím práškem, obal od paštiky, igelitové tašky atd., v rohu místnosti opět vysypaný odpadkový koš,
- na pokoji označeném číslicemi 260 opět vysypaný odpadkový koš na podlahu, věci na pokoji rozházené již méně,
- na pokoji označeném číslicemi 110 podobný nepořádek jako ve výše uvedených pokojích, avšak s výrazněji rozsypaným bílým práškem na podlaze, s rozlámanými papírovými ozdobami, které si obvykle skládají Asiaté, a rozhozenými kusy cigaret, ve skříní na oblečení a osobní věci nadto odlámané dvě dřevěné police.

Podle vyjádření personálu ZZC někteří cizinci během zásahu „remcaji“, někdy jsou na policisty vulgární, nicméně nikdy nedošlo k přímému odporu. Personál nevyloučil možnost, že během zásahu „někomu (myšlen policista) ujedou nervy“

⁷ Ustanovení § 136 odst. 3 zákona o pobytu cizinců. Prohlídkou byly nalezeny nejrůznější zaostřené předměty, kabely, dráty, mobilní telefony a zapalovače.

a potvrdil, že policisté po prohlídce nevrací stav do původního, ač by podle personálu SUZ měli. Pracovníci Kanceláře rovněž vyslechli podezření, že zasahující policisté dostanou tip, u kterých cizinců provést zákrok razantněji a méně šetrně (v případě prohlídky ze dne 27. ledna 2011 to měly být pokoje ukrajinských státních příslušníků). Na druhou stranu vedoucí ZZC pořizující fotodokumentaci uvedl, že je pravděpodobné, že cizinci situace využili a nepořádek před jeho příchodem poněkud zvýraznili. Cizinci dle slov personálu nejsou svlékáni, nicméně připouští, že je může zásah zastihnout ve spodním prádle či ručníku.

Prohlídky budov, kde žijí ženy a děti, probíhají volnější formou, policisté nepředpokládají odpor. Děti nejsou prohlídkám nikdy přítomny (k zásahu se využívá doby, kdy jsou v dětském centru, nebo mimo zařízení).

Podle sociálních pracovníků, které jako první přichází s cizinci do styku, zásah vždy cizince psychicky destabilizuje, vnímají patrný negativní efekt. Byť chápou nezbytnost zásahu, jeho formu neschvalují.

Lékařka v zařízení během zásahu či po něm nikoho nevyšetřovala, resp. žádný z cizinců nevyšetřovala v souvislosti se zásahem lékařské ošetření.

d) zhodnocení a závěr

Prohlídky v ZZC Bělá-Jezová jsou prováděny na základě legálního i legitimního důvodu. Výsledkem toho je, že pracovníci SUZ, kteří jsou díky tomu na policii jistým způsobem závislí, formu jejich provádění, ať již je jakákoli, tolerují, i když ji mnoho pracovníků SUZ ne zcela schvaluje.

System, kdy zásah provádí specializovaný útvar policie (nikoli tedy SCP v ZZC), je pochopitelný, nese s sebou však riziko, že zasahující policisté mohou být méně šetrní vůči prohlíženým věcem, či prohlíženým cizincům.

Není jasné, zda vůbec, a příp. jak je zásah vysvětlen cizincům. Policisté během zásahu cizincům nic nevysvětlují, přitom právě kvůli deeskalaci napětí, které zásah zákonitě vyvolává, by to bylo vhodné. Nadto z právních předpisů plyne policii povinnost tak učinit.⁸

Právní předpisy neposkytují ucelený návod, jak prohlídku podle ustanovení § 137 odst. 2 zákona o pobytu cizinců vykonat, uplatní se tak pouze obecné principy platné pro činnost příslušníků policie, tedy zásada zdvořilosti a přiměřenosti,⁹ pro prohlídku osoby potom ustanovení § 111 písm. b) zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.¹⁰

⁸ Podle ustanovení § 13 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, je „Policista povinen před provedením úkonu poučit osobu dotčenou úkonem o právních důvodech provedení úkonu, a jde-li o úkon spojený se zásahem do práv nebo svobod osoby, také o jejích právech a povinnostech. Pokud poučení brání povaha a okolnosti úkonu, poučí nebo zajistí toto poučení ihned, jakmile to okolnosti dovolí.“

⁹ Ustanovení §§ 9 a 11 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ Prohlídka fyzické osoby se provádí „...s využitím přímých fyzických kontaktů nebo přímého pozorování odhaleného těla této osoby včetně prohlídky oděvních svršků osoby a věcí, které má tato osoba u sebe v době prohlídky... osobou stejného pohlaví“.

Taktika zásahu, jakkoli je ze strany policie legitimně zdůvodnitelná, se v případech zajištěných cizinců, tedy de facto osob, které jsou na svobodě omezeny pouze z administrativních titulů, a které neprojevují žádné známky odporu během zásahu, ~~jeví jako nadbytečně tvrdá (např. stání cizinců čelem ke zdi s rukama opřenými o ni).~~

K prohlídce vykonané dne 27. ledna 2011 bylo prokázáno, že nacházeli-li se cizinci během zásahu bez oblečení, tak pouze bez několika svršků či bot. Zůstává nejisté, co se děje, zastihne-li cizince zásah vycházejícího ze sprchy či koupelny.

Během zásahu dochází k fyzickému kontaktu policistů i cizinců, a to během osobních prohlídek i během předvádění na chodbu či do jednotlivých místností. Nebylo však prokázáno, že by byl fyzický kontakt ze strany policistů nepřiměřený. Rovněž nebylo prokázáno, že by policisté zakrývali svá identifikační čísla, resp. jakkoli jinak znemožňovali svoji identifikaci.

Slovně agresivní či nevhodné chování policistů nebylo prokázáno, byť lze vážně pochybovat o striktním dodržení zásady zdvořilosti (audiovizuálním záznamem prokázané tykání cizincům).

Co se týče nepořádku na některých pokojích, který po zásahu zůstal, je velmi pravděpodobné, že v jisté míře vázne odpovědnost na zasahujících policistech. Tuto míru však nelze blíže určit, resp. nelze beze vší pochybnosti prokázat, že důsledky zachycené na fotografiích vedoucího ZZC jsou skutečně ve všech aspektech dílem policistů, ač k tomu mnohé indicie směřují (výpovědi cizinců i výpovědi některých pracovníků ZZC).

Na základě výše uvedeného doporučuji vedení útvaru **speciální pořádkové policie Krajského ředitelství PČR v Praze, příp. SCP v ZZC Bělá-Jezová** (doporučení pod body 2 a 3):

1. Přehodnotit v některých aspektech nadbytečně tvrdou taktiku zásahu.
2. Poučit cizince o rozsahu a důvodech zásahu při příchodu do jejich ubytovacích prostor.
3. Umožnit cizincům, kteří jsou při zásahu zastiženi bez oblečení, byť pouze z části, aby se mohli obléknout (tričko či košile, kalhoty, obuv).
4. Upozornit všechny zasahující policisty, že jakékoli nezdvořilé chování vůči zajištěným cizincům nebude tolerováno a bude postihováno.
5. Upozornit všechny zasahující policisty na přiměřenost zásahu a na nezbytnost uvést pokoje do stavu vhodného pro jejich běžné obývání.
6. Zvláště důrazně upozornit všechny zasahující policisty, že ničení či jakékoli znehodnocování věcí cizinců nebude tolerováno a bude postihováno.

II. Umísťování cizinců do přísného režimu

Byly prostudovány dokumenty všech umístění do přísného režimu za rok 2011 (12 případů). Všechny případy se vztahovaly k umístění podle ustanovení § 135 odst. 3 zákona o pobytu cizinců, tedy do 48 hodin. Vždy byl vyhotoven úřední

záznam popisující okolnosti a důvody umístění do přísného režimu, cizinec s ním byl seznámen a byl poučen o možnosti podat proti umístění stížnost.

V jednom případě bylo zjištěno, že ačkoli měl cizinec v řízení o vyhoštění i v řízení o zajištění tlumočnicka, a zjevně tedy českému jazyku v dostatečné míře nerozuměl, poučení o umístění do přísného režimu obdržel pouze v českém jazyce. Poučení odmítl podepsat (bez udání důvodů). V poučení rovněž chybí označení právního důvodu, pro který byl do přísného režimu umístěn (zaznačení písm. ustanovení § 135 odst. 1 zákona o pobytu cizinců).¹¹

Forma poučení v případě umístění cizince do přísného režimu do 48 hodin v současné podobě znamená oproti předchozímu stavu výrazný posun, přesto je potřeba poukázat na jistá faktická úskalí, která využití stížnostního mechanismu stále stěžují, ne-li znemožňují. Právní úprava cizinci v zásadě přiznává právo být seznámen s důvody svého umístění a právo být poučen o možnosti podat proti umístění stížnost, což cizinec stvrzuje svým podpisem na příslušném formuláři.¹² Formulář sice podle zákona cizince vybaví jistým penzem informací, domnívám se však, že mu fakticky neumožní stížnostní mechanismus využít. Cizinci totiž dostanou v jazyce, kterému rozumí, pouze informace o právním důvodu umístění do přísného režimu, nikoli skutkovém stavu, který je popsán v úředním záznamu v češtině. Ačkoli se lze domnívat, že větší část cizinců bude vědět, proč do přísného režimu odchází, z hlediska potenciálního využití stížnostního mechanismu je nezbytné, aby měl informace o tom, proti čemu konkrétně může stížnost využít, resp. s jakými konkrétními okolnostmi či skutkovými důvody umístění nesouhlasí. Pokud navíc přihlédnou k tomu, že poučení neobsahuje informace o tom, komu může cizinec stížnost předat, kdo ji bude vyřizovat a v jaké lhůtě, a dostane-li se mu vůbec odpovědi (je zjevné, že doba 48 hodin je velmi krátká na jakýkoli stížnostní mechanismus), a vezmu-li v potaz i fakt, že cizinec nemá v ubytovacích prostorách přísného režimu neomezený přístup k tužce a papíru, jeví se stížnostní mechanismus jako neefektivní, formální a bezzubý. Koneckonců tomu svědčí i fakt, že možnosti podat stížnost proti umístění do přísného režimu dosud nebylo nikdy využito (resp. nemám informace o tom, že by se tak někdy stalo).

Stížnostní mechanismus lze přitom velmi jednoduše zefektivnit. Inspirovat se lze u Vězeňské služby ČR, která pro svůj mechanismus kázeňského trestání odsouzených využívá formulář, jehož součástí, vyjma části popisu samotného skutku a zdůvodnění uložení kázeňského trestu, je i část vyhrazená pro stížnost (obsahuje informaci o čase podání stížnosti, podstatných důvodech stížnosti a má i prostor pro vyřízení stížnosti). Vše je na jednom papíru formátu A4, přehledné a srozumitelné, a ihned použitelné. Byla-li by tedy taková část vyhrazena i formuláři poučení SCP,¹³ samozřejmě v příslušné jazykové verzi, které cizinec rozumí, mohl by okamžitě a bez potíží, ještě při podpisu poučení, realizovat svoje právo, či nikoli. Stížnostní

¹¹ T. K., nar. XXX, st. příslušnost Mongolsko, do přísnějšího režimu umístěn dne 21. 1. 2011 za sebepoškození, návrat do mírného režimu dne 23. 1. 2011.

¹² Ustanovení § 135 odst. 3 zákona o pobytu cizinců - „Policie sepiše o umístění zajištěného cizince do části s přísným režimem neprodleně záznam, a v něm uvede podrobnosti o důvodech tohoto umístění a poučení o možnosti proti umístění do části s přísným režimem podat stížnost ministerstvu. Policie zajištěného cizince se záznamem seznámí. Záznam podepsaný zajištěným cizincem ... policie uloží do spisu...“.

¹³ Např. pod textem „Dnešního dne jsem byl policií informován o důvodech svého umístění v části s přísným režimem v ZC Bělá-Jezová, byla mi sdělena informace o možnosti podání stížnosti pro porušení...“.

mechanismus by se tak stal možností právem nejen pouze předpokládanou, ale i skutečně realizovatelnou. Pro bližší představu v příloze přikládám formulář VS ČR.

SCP má připraveno dobře zpracované rozhodnutí pro případy umístění cizince do přísného režimu na více než 48 hodin (ustanovení § 135 odst. 4 zákona o pobytu cizinců).

Jisté nesrovnalosti vykazují časové údaje, které lze najít v dokumentaci vztahující se k cizincům umístěným do přísného režimu.¹⁴ V některých případech totiž nekorespondují časy umístění do přísného režimu¹⁵ i časy návratu do mírného režimu,¹⁶ tak jak jsou uvedeny v elektronickém výpisu, a jak jsou zaznamenány ve služebních pomůckách SCP. Považuji za podstatné upozornit na tyto nesrovnalosti nikoli z pouhého formalismu, ale proto, že hrozilo-li by odchodem cizince z přísného režimu přesáhnutí 48 hodin od počátku umístění do přísného režimu, měli by příslušníci SCP - de iure – vydávat rozhodnutí podle ustanovení § 135 odst. 4 zákona o pobytu cizinců.¹⁷ Důsledným hlídáním 48hodinové lhůty se tak potížím vyhnou.

Na základě výše uvedeného doporučuji **SCP v ZC Bělá-Jezová, resp. ohledně doporučení pod bodem 3 ředitelství SCP:**

1. Důsledně dbát, aby cizinec umísťovaný do přísného režimu, prohlásil-li, že neovládá český jazyk, resp. lze-li se tak domnívat, obdržel formulář poučení v jazykové verzi, které dostatečně porozumí.
2. Důsledně dbát, aby byl v případě cizince umísťovaného do přísného režimu na dobu nepřesahující 48 hodin na formuláři poučení řádně označen právní důvod umístění.
3. Doplnit formulář poučení v případě umístění cizince do přísného režimu na dobu nepřesahující 48 hodin o možnost podat stížnost k Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR. Umožnit cizinci podat stížnost v prvních hodinách umístění do přísného režimu, nejlépe ihned při seznamování s úředním záznamem policie při podpisu formuláře poučení.
4. Důsledně hlídat 48hodinovou lhůtu pro umístění cizince do přísného režimu v podmínkách ustanovení § 135 odst. 3 zákona o pobytu cizinců. Přesáhne-li doba umístění cizince v přísném režimu tuto dobu, je nezbytné přejít do režimu ustanovení § 135 odst. 4 zákona o pobytu cizinců.

III. Eskorty cizinců

Bylo prostudováno 92 rozhodnutí o eskortě za období únor-duben 2011. V 25 případech, tedy u téměř třetiny eskort, nebylo v rozhodnutí o eskortě vyznačeno, zda byla během eskorty pouta použita, či nikoli.

¹⁴ Služební pomůcky SCP „Kniha cizinců, přísný režim“ a „Kontrola cel – budova „F““, a dále elektronický výpis, který pracovníci Kanceláře získali od SCP („Umístění do části s přísným režimem zajištění v ZC na základě rozhodnutí PČR“) za období od 1. 1. 2011 do data návštěvy.

¹⁵ U klienta L. K. Ch. je na úředním záznamu policie uveden čas 12:20, zatímco elektronický dokument uvádí čas umístění do PR 12:55. U klienta V. E. služební pomůcky SCP uvádí časový údaj 13:50, el. dokument 13:27, u klienta D. O. dokonce čas neseď o celou hodinu (el. vedeno 15:03, písemně 16.00).

¹⁶ U klienta T. K. (dle služebních pomůcek návrat do mírného režimu v 9:00, dle elektronického výpisu až v 9:25), nebo u klienta K. A. (dle pomůcek v 11:30, el. už v 11:00).

¹⁷ Např. v případě klienta K. A. se tak mohlo stát, neboť podle služebních pomůcek byl do PR umístěn v 11:05 (elektr. výpis uvádí 11:00), do mírného režimu však byl propuštěn až v 11:30 (elektr. výpis uvádí 11:00).

Naopak poměr použití a nepoužití pout (45/22; tedy z celkového počtu těch rozhodnutí, u nichž byla skutečnost vyznačena) se zdá být dobrým znamením toho, že policisté k cizincům přistupují individuálně a s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem eskorty a eskortované osoby. Z eskort více cizinců nelze z rozhodnutí odvodit, zda měli pouta přiložena všichni eskortovaní, či jen někdo.

Bohužel z rozhodnutí nelze odhadnout důvody poutání během eskort, neboť neobsahují blížeji specifikované odůvodnění (pouze poznámku „dle zákonných důvodů“). V dřívější praxi přitom bylo zapisování důvodů přiložení pout během eskort zaznamenáno. Podle slov dotázaných policistů bývají pouta přikládána v případě zajištění „bezpečnosti eskortujících policistů“ a „splnění účelu eskorty“. Policisté jsou znevýhodněni, neboť eskortujícího mnohdy neznají, nemají o něm žádné informace, proto převládá prevence před skutečně odhadnutelnou mírou rizika: policistům přijde pouze žádost od zdravotnického zařízení MV či SUZ, smluví se čas eskorty, policisté připraví rozhodnutí o eskortě a osoba je jim dovedena soukromou bezpečnostní službou. Silněji stavění muži (25 z 32 případů), či skupiny mužů (16 z 20 případů), se proto raději preventivně poutají. Tento systém by se dal napravit vhodněji nastavenou komunikací mezi příslušníky SCP a SUZ (např. sociální pracovníci by mohli policistům podávat dostupné informace o chování eskortovaných, podle kterých by se policisté mohli lépe rozhodovat, zda pouta použít, či nikoli).

Co se týče zranitelnějších skupin, pouze v jednom případě z šesti byla poutána samostatně eskortovaná žena. Ženy byly poutány ve 3 případech z 6, i pokud byly eskortovány v rámci skupiny s muži. Celkově byly poutány 4 ženy z více než dvou desítek případů ženských či smíšených eskort. V žádném z případů nedošlo k poutání dětí (zjištěny 2 eskorty: rodina s dětmi a matka s dětmi).

Co se týče státní příslušnosti (podle nejvyššího výskytu v ZZC), jsou poutání 2/3 eskortovaných ukrajinských státních příslušníků, v případě vietnamských občanů dokonce 4 z 5 eskortovaných.

Na základě výše uvedeného doporučuji **SCP v ZZC Bělá-Jezová**, resp. ohledně doporučení v bodě 4 **SUZ v ZZC Bělá-Jezová**:

1. Důsledně dbát vyznačování použití/nepoužití pout v rozhodnutích o eskortách.
2. V rozhodnutích o eskortách více cizinců najednou uvádět údaj o tom, kteří cizinci budou poutáni, a kteří nikoli.
3. Blížeji specifikovat důvody přiložení pout v rozhodnutích o eskortách.
4. Vytvořit mezi příslušníky SCP a pracovníky SUZ účinný systém výměny informací o eskortovaných cizincích.

JUDr. Pavel V a r v a ř o v s k ý v. r.
veřejný ochránce práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)

